

2. Тихомирова Є. Б. Транспарентність бюджету України: методики оцінки Держдепартаменту США та Міжнародного бюджетного партнерства. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2502 (дата звернення 18.04.2018 р.).

3. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 18.04.2018 р.).

Середа Ігор Георгійович

ст. гр. ФМ-12, ТНЕУ

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізима Т. О.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН

У сучасних умовах стрімкого розвитку глобалізаційних процесів система пенсійного забезпечення громадян зазнає суттєвого впливу низки чинників, пов'язаних із кризовими явищами. Адже стрімке падіння обсягів виробництва і скорочення загальної податкової бази призвели до зменшення надходжень до бюджетів різних рівнів загалом та фондів грошових коштів, призначених для виплати пенсій зокрема. Відтак погіршення економічних умов змусило уряди різних країн світу та фонди пенсійного забезпечення шукати нові підходи до формування пенсійних накопичень громадян.

Проблеми пенсійного забезпечення населення розглядали у своїх наукових працях Е.М. Лібанова, В.М. Опарін, І.М. Сазонець, В.М. Федосов, В.Д. Яценко. Проте значна частина питань, що стосуються зарубіжного досвіду організації систем пенсійного забезпечення в сучасних умовах потребує докладнішого науково-теоретичного опрацювання.

Насамперед відмітимо, що пенсійному забезпеченню громадян в зарубіжних країнах приділяється доволі значна увага. При цьому загальні системи пенсійного забезпечення базуються на державній гарантії договору між поколіннями – солідарності поколінь, що передбачає розподіл відповідальності в межах одного покоління і між поколіннями. Приватні ж і додаткові системи пенсійного забезпечення також часто мають обов'язковий характер, причому вони можуть фінансуватися як методом капіталізації (накопичення) коштів, так і мати змішаний характер, поєднуючи у собі принцип солідарності поколінь і накопичення коштів.

Принагідно зазначимо, що в економічно розвинених країнах світу державні витрати на пенсійне забезпечення громадян є доволі значними.

Так, упродовж останніх років найбільшу частку таких витрат (10,5% ВВП) здійснювала Франція [1], понад 8% вони становили у Німеччині (8,8%) [2] і Польщі (8,5%) [3], а найменше – у Росії (4,7%) [4].

Аналіз різноманітних векторів та принципів реформування пенсійних систем у зарубіжних країнах дозволяє виокремити кілька загальних тенденцій. Як свідчить світовий досвід, є два основних шляхи переходу від розподільних до накопичувальних пенсійних систем: перший пов'язаний із створенням добровільних накопичувальних систем при збереженні загальної державної розподільної системи; інший пов'язаний із переходом від розподільних до накопичувальної пенсійної системи на базі державної пенсійної системи (найбільш ефективним прикладом такого шляху є Чилі).

Стосовно процесу переходу від розподільних до накопичувальних систем зазначимо, що у цій сфері зарубіжний досвід характеризується великим розмаїттям засобів. Скажімо, науковці виокремлюють типологізацію реформ пенсійних систем за чотирма видами [5]. Перший пов'язаний із переглядом основних параметричних індикаторів пенсійного забезпечення (пенсійний вік, розміри страхових внесків і порядок індексації). Другий вид пов'язаний із трансформацією державної пенсійної системи в систему, засновану на приватному страхуванні і самофінансуванні. Третій вид реформування пов'язаний із реформуванням податкової системи загалом та податкового регулювання зокрема. Четвертий напрям характеризується реформуванням пенсійної системи у межах макроекономічної політики і політики у сфері праці та спрямований на зміну частки зайнятих у працездатному віці та міграційні процеси.

Необхідно відмітити, що у зарубіжній практиці превалюють два основних способи фінансування пенсійного забезпечення громадян. У першому випадку такий механізм базується на фінансуванні поточних платежів по пенсійному забезпеченню за допомогою соціального податку і державних трансфертів (кошти державного бюджету). Таке фінансування здійснюється організаційно через один чи кілька пенсійних фондів. При цьому на пенсійну складову витрачається близько половини коштів, отриманих за рахунок соціального податку (яскравим прикладом такого фінансування є європейські країни, зокрема Австрія, Великобританія, Німеччина, Італія, Франція). Другий спосіб фінансування передбачає стимулювання або ж законодавче запровадження обов'язкового самофінансування працедавцями і самими працівниками. Вагомим результатом такої політики стало формування фінансово стійких національних пенсійних систем (яскравим прикладом може слугувати Швеція).

Взагалі досвід Швеції є досить цікавим з позиції організації її пенсійної системи, відтак детальніше зупинимося на її характеристиці. Так, багаторівнева пенсійна система Швеції почала функціонувати на двох базових принципах з 1913 р. – принципі базового соціального забезпечення та принципі компенсації за втрату доходу з урахуванням того, що пенсійні права визначаються попереднім заробітком. Причому пенсія громадянам Швеції формується з трьох джерел: перше джерело – це національна базова пенсія, яка гарантується правом проживання в країні, фінансується за принципом розподільної системи зі встановленими виплатами (при цьому не відбувається накопичення коштів) [6]; друге джерело – це національна додаткова пенсія, яка формується також за розподільним принципом і має на меті підвищення життєвого рівня пенсіонерів, виходячи із реальних можливостей (однак стабільність та стійкість цього виду пенсії забезпечується створенням резерву буферного фонду); третє джерело – це договірна трудова пенсія або ж національна додаткова пенсія. Фінансування усіх цих трьох джерел (або видів пенсій) здійснюється за рахунок внесків працедавців. Принагідно зазначимо, що підготовка пенсійної реформи, що розпочалася наприкінці 80–90-х років минулого століття, була спрямована на заміну трьох видів пенсій єдиною системою пенсій по старості, заснованою на встановлених розмірах внесків.

При реформуванні пенсійної системи України досить цікавим, на нашу думку, є досвід трансформації пенсійних систем у країнах Центральної та Східної Європи, де упровадження багаторівневих пенсійних систем супроводжувалося пошуком шляхів вирішення фінансових проблем двома методами:

- збереженням у тому чи іншому виді (чи співвідношенні) розподільних державних систем як бази пенсійного забезпечення при одночасному стимулюванні переходу до добровільного додаткового пенсійного страхування на базі приватних недержавних пенсійних фондів;

- реформуванням нових багатоступінчатих розподільно–накопичувальних пенсійних систем, що фінансуються із різноманітних джерел, що найбільш яскраво проявило себе в Угорщині та Польщі.

Таким чином, дослідження зарубіжної практики функціонування систем пенсійного забезпечення громадян підтверджує необхідність реформування насамперед державних пенсійних систем шляхом збільшення пенсійного віку, реструктуризації державного пенсійного забезпечення у контексті впровадження багаторівневих змішаних пенсійних систем та приватизації, за необхідності, окремих частин пенсійних програм. При цьому, безумовно, провідна роль у процесах пенсійного реформування має належати державі.

Відтак з урахуванням економічної, соціальної та демографічної ситуації в Україні, доцільним є не лише ґрунтовне вивчення досвіду зарубіжних країн, котрі стикнулися із проблемами пенсійного реформування, але й конструктивне трансформування його у процесах національних реформ. Безперечно, соціально-економічні, демографічні та політичні умови в Україні дають можливість здійснювати реформування пенсійної системи лише в режимі удосконалення чинної солідарної системи та поступового доповнення її новими елементами накопичувальної системи з метою зменшення фінансового навантаження на сучасне покоління працівників. Тому реформування пенсійної системи потребує комплексного підходу з метою систематизації планування, розробки програмної політики і створення дієвого фінансового механізму пенсійного забезпечення громадян.

Література:

1. Chomik R., Whitehouse E.R. Trends in Pension Eligibility Ages and Life Expectancy, 1950–2050. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*. 2010. №105. Р. 13–14. URL: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/trends-in-pension-eligibility-ages-and-life-expectancy-1950-2050_5km68fzhs2q4-en;jsessionid=1f0d5499kjb5.delta.
2. Федеральне міністерство праці та соціальних справ Німеччини. URL: <http://www.bmas.de>.
3. Установа соціального страхування Польщі. URL: <http://www.zus.pl>.
4. Пенсионный фонд Российской Федерации. URL: <http://www.pfrf.ru>.
5. Ерошенков С. Г. Мировой опыт реформирования пенсионных систем. *Общество и экономика*. 2001. №7–8. С. 182–219.
6. Програми соціального забезпечення в країнах світу. *Управління з питань соціального забезпечення Швеції*. URL: <http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/>.

Сидор Тарас Ігорович

ст. гр. ФМ-12, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В. М.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗРОСТАННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Україна прагне інтегруватися у світовий та європейський економічний простір, а тому її стратегічний курс передбачає побудову високорозвиненої, демократичної і правової держави, пріоритетом якої є досягнення соціальних цілей, орієнтація на загальнолюдські цінності, які визначають отримання нової якості життя громадян країни,